

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Алла Калита – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики НТУУ “КПІ”.

Наукові інтереси: психо-енергетичні особливості та синергетичні механізми реалізації озвученого мовлення; когнітивна фонетика.

Лариса Тараненко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики НТУУ “КПІ”.

Наукові інтереси: енергетичні аспекти інтонаційної організації тексту.

ФРЕЙМОВИЙ ПІДХІД ДО ПОРОДЖЕННЯ МОВЛЕННЯ БІЛІНГВОМ

Ольга ВАЛІГУРА (Київ, Україна)

У статті розглянуто фреймову модель породження мовлення, з'ясовано структуру просодичного фрейму як лінгвокогнітивного феномену, що бере безпосередню участь у породженні та сприйнятті іншомовного мовлення.

The frame model of the production of speech is investigated in this paper. The structure of the prosodic frame as a linguocognitive phenomenon which takes part in the production and perception of a bilingual's speech is analyzed.

Сучасний етап розвитку мовознавства характеризується тим, що науковці, досліджуючи ті чи інші лінгвістичні явища, не обмежуються лише констатацією фактів, а намагаються досягнути глибинні процеси мисленнєвої діяльності і виявити механізми формування феномена, що вивчається. Тому впровадження такого підходу до аналізу лінгвістичних явищ у площині когнітивістики є цілком закономірним та виправданим, оскільки сучасні лінгвістичні дослідження спрямовано на пояснення мовних фактів з погляду об'єктивних даних суміжних з нею наук, зокрема психології та нейрофізіології.

Під час фонетичного вивчення мовленнєвих явищ на сегментному та надсегментному рівнях дослідники зазвичай беруть на озброєння когнітивну модель, орієнтовану на фреймовий підхід до породження та сприйняття іншомовного мовлення, позаяк вона є досить гнучкою й узгодженою із психологічними концепціями пам'яті та експериментальними психофізіологічними даними. Крім того, фреймова модель дає можливість адекватної інтерпретації багатьох фонетичних феноменів, зокрема явища фонетичної інтерференції в англійському мовленні українських білінгвів. З огляду на це метою нашої статті є розгляд механізму фонетичного оформлення мовлення білінгва саме у площині фреймового підходу до опису процесів породження та розуміння іншомовного мовлення.

У межах комунікативної діяльності індивіда, безпосередньо пов'язаної з мисленням, породження мовлення на тлі процесів сприйняття та розуміння мови набуває особливого статусу явища мовної діяльності. Породження (продукування) мовлення є складним інтенційно, інтерактивно й ситуаційно зумовленим психічним процесом формування висловлення на підставі мовної здатності людини, її мовної, комунікативної та культурної компетенції [19: 206]. Звертаючи увагу дослідників зазначеної проблеми на розбіжність термінів «породження мовлення» та «продукування мовлення», О. Залевська [6: 203-205] підкреслює, що перший термін зазвичай використовується тими, хто спирається на генеративну граматику Н. Хомського, другий виходить із концепцій Л. Виготського і С. Рубінштейна. На думку О. О. Селіванової, термін породження мовлення вживається інерційно й почасти втратив свою приналежність лише до генеративізму [19: 206]. Тому в контекстах, де йдеться про втілення мислення в мовній формі, їх можна, на наш погляд, використовувати синонімічно.

У генеративній теорії Н. Хомського модель породження мовлення ґрунтується на розмежуванні мовної компетенції та її реалізації, на положеннях когнітивізму та модуляризму з урахуванням наявності в мовленнєвому механізмі людини низки незалежних й автономно працюючих систем обробки інформації – модулів. Кожний модуль як когнітивна система має специфічну, притаманну лише йому структуру, що не може бути пояснена на основі структурних особливостей інших модулів [22: 37-39]. У межах генеративістської концепції породження мовлення трактується як взаємодія універсальної вродженої бази, лексикону мови, артикуляторно-перцептивної та концептуально-інтенційної систем [22: 38].

Подальше трансформування цієї моделі знаходить своє втілення в когнітивних теоріях породження мовлення у працях інших зарубіжних дослідників. Зокрема, у моделі В. Левелта

[26] запропоновано розгляд таких підсистем, як: *концептуалізатор*, продуктом якого є довербальне повідомлення; *формувальник*, що здійснює граматичне й фонологічне кодування у взаємодії з лексиконом; *артикулятор*, який перетворює фонетичний план (внутрішнє мовлення) на зовнішнє. На позначення одиниці граматичного кодування повідомлення В. Левелт уводить поняття леми як дофонологічного продукту роботи концептуалізатора й формувальника та наголошує на необхідності врахування моделі дискурсу, знання ситуації та енциклопедичних знань, які впливають на концептуалізатор при довербальному повідомленні. Оскільки внутрішнє мовлення у В. Левелта є усвідомленням мовцем власного фонетичного плану, то моніторинг висловлення здійснюється шляхом слухання мовцем свого мовлення і через систему розуміння передається до концептуалізатора.

У контексті нашого розгляду, орієнтованого на дослідження фонетичної інтерференції в англійському мовленні українських білінгвів, особливого значення набуває те, що застосування моделі продукування мовлення В. Левелта та її центрального поняття леми як частини інформації, дозволяє конструювати схему висловлення, тобто надає низці положень теорії двомовності нового когнітивного та комунікативного пояснення.

У науковій літературі, зокрема у працях представників Московської психологічної школи [2; 10; 11] продукування мовлення розглядається як фазово-ступенева діяльність. За цих умов процес формування висловлювання реалізується послідовно від думки людини, через його внутрішню схему і внутрішнє мовлення до розгорнутого зовнішнього мовлення, з якого і складається мовленнєва комунікація, що починається з мотиву та задуму. *Мотив* кваліфікується як головна спонукальна ланка психічної діяльності людини, що виконує функцію регулятора поведінки і породжує думку [2: 357-358]. Мотивом мовленнєвого висловлення може бути або вимога, або звертання інформаційного плану, пов'язане з контактом. До цього ж можна додати мотив, викликаний бажанням чіткіше сформулювати свою власну думку. Якщо жоден з цих мотивів не виникає, мовленнєве повідомлення не відбувається.

Мотив як поштовх до здійснення мовленнєвого акту визначає подальше формування мовцем *задуму* висловлення. Іntenція або *первинний семантичний запис* трактується як довербальний когнітивно забезпечений намір мовленнєвої діяльності, яка впливає на формування думки (когнітивної структури майбутнього висловлення) і подальшої внутрішньої програми зовнішнього мовлення [19: 210]. Формування задуму висловлення є етапом, який визначає його зміст, коли тема висловлення вперше відділяється від реми. При цьому індивід починає усвідомлювати способи перетворення суб'єктивного смислу в систему розгорнутих і зрозумілих усім мовленнєвих значень. Ці дві частини, тобто тема і рема, й утворюють вихідну думку, систему тих зв'язків, які потенційно повинні фігурувати в майбутньому висловленні.

Надалі *семантичний запис*, що має характер згорнутого висловлення, перетворюється в послідовний ланцюжок пов'язаних один з одним слів. Трансформування цієї семантичної схеми у розгорнуте висловлення здійснюється за допомогою внутрішнього мовлення, яке становить наступну сходинку його формування.

Внутрішнє мовлення є необхідним етапом підготовки до зовнішнього, розгорнутого мовлення, перехідною ланкою між думкою та зовнішнім мовленням. На цьому етапі внутрішній смисл переводиться в систему розгорнутих синтаксично організованих мовленнєвих значень, завдяки чому схема семантичного запису перекодується в організовану структуру майбутнього розгорнутого синтаксичного висловлення [11: 7-8]. Відтак внутрішнє мовлення, в основу програми якого покладено схеми семантичного запису з їхніми потенційними зв'язками та глибинні синтаксичні структури, надалі розгортається у зовнішнє висловлювання, що спирається на поверхневу синтаксичну структуру.

Відомо [11: 9], що за своєю морфологічною будовою внутрішнє мовлення різко відрізняється від зовнішнього: воно має згорнутий, аморфний характер, а за своєю функціональною ознакою є передусім предикативним утворенням. Предикативний характер внутрішнього мовлення і є основою для переведення початкового задуму мовця в майбутнє розгорнуте висловлення. Завершальною ланкою формування висловлення вважаються [11: 21] процеси його фонетичного оформлення.

Проте, в описуваній схемі формування висловлювання мають місце певні неточності, пов'язані, на наш погляд, з високим ступенем узагальнення розглядуваного явища. Йдеться про екстеріоризацію фонетичної програми оформлення озвученого мовлення, що є, на наше

переконання, паралельним до формування глибинних синтаксичних структур процесом. Аналізуючи реальне мовлення, не можна не зауважити, що зумовлені задумом висловлення мовленнєві структури вже вимовляються за певною попередньо прогнозованою інтонаційною моделлю, тобто мозок індивіда здатен видавати інтонацію, відповідну мовленнєвій ситуації. Про це переконливо свідчать результати експериментального дослідження дитячого мовлення [7; 2], які доводять, що словесний знак розпочинається з просодії, а не з сегментного рівня, і першим етапом становлення мовлення в онтогенезі є оволодіння просодичними навичками мовленнєвих повідомлень з наступним засвоєнням його звукової організації, з подальшим накопиченням лексико-семантичного потенціалу та оволодінням граматичними структурами і правилами побудови речень.

Для опису процесів породження та сприйняття мовлення, ймовірного прогнозування мовленнєвого потоку тощо широко використовується термін «поле», який трактується як сукупність мовних одиниць, об'єднаних спільністю змісту, одним поняттям, функціональною подібністю позначуваних явищ [3: 131]. Тому в лінгвістиці прийнято розрізняти лексичні, граматичні, семантичні, синтагматичні, асоціативні поля. Так, розробляючи поняття функціонально-семантичного поля на матеріалі російської граматики, О. В. Бондарко [1: 6], тлумачить його як спосіб організації мови, що дозволяє побудувати семантичну структуру тексту з урахуванням одиниць різних рівнів та відношень між ними, а також відповідних ментальних схем. Подібно до цього, на наш погляд, у площині фонетики є сенс говорити про фонемне поле, просодичне поле тощо. У такому разі просодичне поле слід розглядати як результат втілення задуму висловлення в лінійно-інтонаційній схемі, реалізованій в просторово-часовому континуумі, оскільки, актуалізуючись в усному мовленні, інтонаційні моделі набувають когнітивного характеру глибинних механізмів породження думки залежно від ситуації спілкування, наміру мовця, згодом реалізованого у мовленні.

Відомо [6: 205-206; 17: 104-106], що у сучасному мовознавстві поширюються як тенденція моделювання інформації, що надходить у мозок людини, так і моделювання психічних і пізнавальних процесів вищої нервової діяльності людини. За цих обставин доволі перспективним убачається саме фреймовий підхід до породження та сприйняття мовлення, що спирається, як зазначалось вище, на психологічні концепції пам'яті та експериментальні психофізіологічні дані.

Отже, вирізняючи спільні риси продукування мовлення індивідом, необхідно й важливо враховувати не лише глибинні структури у вигляді граматичних правил, але й смисл повідомлень у формі пропозицій. При цьому слід зважати на конкретну мовленнєву ситуацію, ступінь поінформованості слухача, спільні цілі комунікації, тобто на ту сукупність позалінгвальних чинників, яка також впливає на конкретний смисл висловлення. Проте, лише лексичні та синтаксичні засоби не можуть передати смисл висловлювання. Для цього виникає необхідність звернення до іншого боку висловлювання – фонетичного, оскільки просодична організація, здатна відігравати суттєву роль у відтворенні смислу, зберігається саме в поверхнево-синтаксичних структурах [11: 29; 22].

Відтак теоретичною парадигмою, придатною для врахування висвітленої таким чином специфіки продукування мовлення, є, мабуть, фреймова модель як загальний інструмент теоретичного опису особливостей взаємодії психологічної пам'яті людини та її свідомості. У межах запозиченого американським ученим М. Мінським для дослідження штучного інтелекту фреймового підходу, що використовувався в соціології Е. Гоффманом [25], фрейм визначається ним [13: 7], як структура інформаційних даних, що відображає набуті досвідним шляхом знання про певну стереотипну ситуацію та про текст, що її описує. Фрейм репрезентує також інформацію про те, як його використати, до чого це може привести і що потрібно зробити, якщо ці очікування не підтвердяться [13: 7]. В основі теорії фреймів лежить гіпотеза про те, що світоглядні знання формуються за певними сценаріями про фіксований набір стереотипних ситуацій і можуть бути описані як результат заповнення рамок, або фреймів. Стереотипність фрейму полегшує не лише збереження інформації, а й пізнання нової, позаяк розум, як зазначає М. Мінський [14: 289] звичайно інтерпретує дані в термінах раніше набутих і призначених для опису структур, до яких належать фрейми. Намагаючись пізнати нову для себе ситуацію, індивід обирає із своєї пам'яті потрібний фрейм із таким розрахунком, щоб шляхом зміни в ньому окремих деталей зробити його придатним для розуміння ширшого класу явищ або процесів [13: 7].

У лінгвістичних джерелах існують такі основні трактування поняття фрейм: одиниця знання, ситуаційно-смилова структура представлення знання, що використовується для зберігання, передачі та переробки інформації [12: 114, 119]; група слів, поєднання яких структурується певними уніфікованими конструкціями знання або конструкціями, що схематизують досвід [21: 54]; одиниці знань, які зберігаються у пам'яті й формують певну понятійну структуру мовного та позамовного досвіду [15: 119].

Сучасні когнітивні дослідження комунікативних процесів теоретично обґрунтовують та експериментально підтверджують нові типи фреймових структур, зокрема фрейми взаємодії, які одночасно виступають схемами породження та розуміння текстів і мовленнєвих дій [20: 177]. У контексті моделювання розуміння природної мови розрізняються динамічні та статичні фрейми: перші відображають перебіг подій, другі – стан.

Фрейм, на думку Е. Лассан [9: 56], включає: 1) прототип як основу активізації фрейма в свідомості (слот певної форми вираження); 2) стереотипні знання, спільні для носіїв однієї культури; 3) індивідуальні знання, які розрізняють фрейми одного явища із свідомості різних особистостей; 4) сценарії як модальне ставлення до світу, керівництво до дії. При цьому фрейм розглядають як структуру, у якій паралельно використовується вербальна й невербальна інформація, позаяк невербальні форми завжди можуть бути організовані через вербальні [27].

Згідно з концепцією М. Мінського [13: 7], фрейм є сіткою вузлів і зв'язків між ними. Верхні рівні фрейму чітко визначені, оскільки утворені такими поняттями, що є завжди справедливими відносно ситуації, у той час як на нижніх рівнях термінальні вузли чи слоти заповнюються конкретними даними у процесі приведення фрейму у відповідність до певної ситуації. Значення терміналів, на думку М. Мінського [13: 34], є нетривкими і в конкретній ситуації можуть сприяти пошуку потрібного фрейму або, навпаки, перешкоджати цьому процесу.

Крім того, за баченням Ю. М. Караулова [8: 194]; С. А. Жаботинської [5: 178-181], О. О. Селіванової [17: 101-103], фрейм може бути представлений пропозицією, а фреймова сітка – системою пропозицій. На відміну від пропозиції, яка здебільшого ототожнюється з ядреною частиною фрейму, фрейм має нижні рівні – асоціативно-термінальну частину, що визначає зв'язки між його ядерними пропозиціями й іншими фреймами. Вербалізуючі цю частину мовні знаки є, як підкреслює О. О. Селіванова [17: 101-103], метафоричними і корелюють залежно від способу аналогізації з відповідними пропозиційними компонентами ядра або з усією пропозицією в цілому.

Подаючи розгалужену типологію фреймів, С. А. Жаботинська [4: 12-25; 5: 178-181] застосовує для опису значень мовних одиниць схемні концептуальні мережі, утворені пропозиціями базисних фреймів, які демонструють найузагальненіші принципи категоризації й організації інформації, вираженої за допомогою мови.

Розвиваючи гіпотезу сіткових моделей на фонетичному рівні, або, інакше кажучи, моделі збереження фонетичних знань у пам'яті людини, нам убачається можливим представити продукування і реалізацію фонетичних, зокрема просодичних, програм у вигляді асоціативної організації зв'язків, точки і вузли перехрещення якої репрезентують ядерний тон певної просодичної конструкції. Просодична організація перед'ядерних і заядерних ділянок слугує ланцюжком з'єднань вузлів. Така визначена нами просодична фреймова структура, яка базується на параметрах ядерних конструкцій (тональних контурів), може вважатися універсальною для мов з акцентним ладом, зокрема для англійської та української мов.

За таких умов просодичний фрейм розглядається нами як структура, компонентами якої можна вважати тон, гучність, фразовий наголос, ритм, темп, паузацію. У межах певного просодичного поля або просодичної зони для передачі емоційно-модальних значень можуть модифікуватися відповідні просодичні параметри, а саме висота тону, діапазон, мелодійна крива, інтенсивність, тривалість складів тощо. Наявність в системі способів породження мовлення окремого механізму його фонетичного оформлення, підтверджена даними нейролінгвістичного дослідження мовлення, доводить існування певних фонетичних фреймів висловлювань, які поділяються на базові елементи – фонетичні інваріанти, властиві фонетичній системі мови в цілому, та їх варіативну різноманітність (слоти), які мотивують контекст спілкування.

При цьому варто враховувати, що просодичний фрейм як одиниця знання включає пакет інформації щодо просодичного оформлення таких мовленнєвих сегментів, як інтонаційна група чи фраза. У свою чергу слід зважати на паралельне існування окремих фреймів ядерних тонів, а також фреймів, що містять тональні, динамічні та темпоральні модифікації перед'ядерних і заядерних компонентів. Відтак кожному висловленню властивий певний набір просодичних фреймів у формі гештальтів, тобто незмінного цілісного складника свідомості, існуючого у вигляді фігур, структур, образів [18: 84], що й створює неповторну своєрідність національної мови.

Для підтвердження висунутих положень нами було проведено попередній аудитивний аналіз інтонаційного оформлення англійських загальних питань англійськими українцями. Він показав, що в інтерферованому англійському мовленні використовується значно менша кількість інтонаційних моделей у порівнянні з носіями англійської мови. Так, відомо, що в інтонаційному оформленні англійських загальних питань А. Круттенден [24: 51-52] визначає п'ять моделей мелодійних контурів як типів напрямку зміни руху тону: спадна й висхідна, з одного боку, та моделі, у яких напрям змінюється від спадного до висхідного і навпаки, або моделі, у яких напрям тону має складніші конфігурації – висхідно-спадно-висхідна й спадно-висхідно-спадна. На відміну від цього в експериментальних реалізаціях українських мовців зареєстровано інтонаційне оформлення англійського загального питання низьким висхідним тоном на ядерному складі у поєднанні з ненаголошеним затактом (82%), або в поодиноких випадках (18%) високим висхідним тоном, що асоціюється з необхідністю почути додаткову інформацію. Однак, не зафіксовано вживання низького спадного тону чи поєднання низького спадного тону з низьким висхідним тоном в оформленні англійських загальних питань, що свідчить про асоціацію саме висхідного тону та його різновидів (низького та високого) з питальністю [28: 115-120].

Аналізом встановлено також, що кількість інтонаційних моделей варіює залежно від ступеня фонетичної інтерференції: зареєстровано збільшення їх кількості в напрямку від високого до низького її рівня. У результаті спрощення просодичних моделей втрачаються їх конотативні (ситуативні) значення. Просодична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів проявляється переважно саме на рівні вираження емотивних, модальних, конотативних значень просодичних моделей зокрема та тексту в цілому. Це добре узгоджується з відомим баченням Н. Кука [23: 138], відповідно до якого поряд з «інтонаційною мапою» рідної мови білінгв вибудовує у своїй свідомості певну іншомовну інтонаційну мапу за допомогою мисленнєвих комбінацій.

Виявлені таким чином закономірності найефективніше, на наш погляд, можуть бути описані саме на основі теорії просодичних фреймів, здатної пояснити неадекватне інтонування англійських фраз, реалізованих українськими мовцями, оскільки проведений нами аналіз емпіричного матеріалу показує, що на просодичному рівні мовної системи функціонують базові ядерні фрейми та варіативні компоненти (перед'ядерні та заядерні ділянки), сукупність яких і складає просодичну зону фрейму. Крім того, про наявність специфічного просодичного фрейму, притаманного англійській мові, свідчить встановлена експериментально в межах шкали мелодійна варіативність

Викладене вище показує доцільність подальшого глибшого розгляду просодичного фрейму як лінгвокогнітивного феномену, що бере безпосередню участь у породженні, сприйнятті та розумінні іншомовного мовлення. У свою чергу, дослідження когнітивної структури, характеристик та властивостей фонетичного фрейму на просодичному та на сегментному рівнях мови дозволить вивчити процеси взаємодії концептуальних схем під час контактування фонетичних систем англійської та української мов, а, отже, з'ясувати когнітивний механізм прояву фонетичної інтерференції в англійському мовленні українців.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондарко А. В. Лингвистика текста в системе функциональной грамматики // Текст. Структура и семантика. – М., 2001. – Т. 1. – С. 4-13.
2. Выготский Л. С. Проблемы общей психологии // Собрание сочинений: В 6-ти т. / Под ред. В. В. Давыдова. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 2. – 504 с.
3. Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
4. Жаботинская С. А. Концептуальный анализ: Типы фреймов // Вісник Черкаського державного університету. – 1999. – Вип. 11. – С. 12-25.
5. Жаботинська С. А. Посесивна конструкція і концептуальні трансформи // Мова. Людина. Світ: 36. наук. ст.: До 70-річчя професора М. П. Кочергана / Відп. ред. О. О. Тараненко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 178-192.

6. Залевская А. А. Введение в психолингвистику. – М.: РосГУ, 1999. – 382 с.
7. Исенина Е. И. Дословесный период развития речи у детей. – Саратов: СГУ, 1986. – 164 с.
8. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – М.: КомКнига, 2006. – 264 с.
9. Лассан Э. О соотношении основных единиц когнитивной лингвистики // Когнитивная лингвистика конца XX века: Материалы научной конференции. – Минск, 1997. – Ч. I. – С. 55-56.
10. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. – М.: Наука, 1969. – 307 с.
11. Лурья А. Р. Основные проблемы нейролингвистики. Изд. 2-е – М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – 256 с.
12. Микешина Л. А., Опенков М. Ю. Новые образы познания и реальности. – М.: РОССПЭН, 1997. – 240 с.
13. Минский М. Фреймы для представления знаний: Пер. с англ. – М.: Энергия, 1979. – 152 с.
14. Минский М. Остроумие и логика когнитивного бессознательного: Пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. XXIII: Когнитивные аспекты языка. – С. 281-309.
15. Полужин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.
16. Седов К. Ф. Нейропсихолінгвістика. – М.: Лабиринт, 2007. – 224 с.
17. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология. – К.: Изд-во Украинского филологического центра, 2000. – 248 с.
18. Селиванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
19. Селиванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
20. Тарасова Е. В. Когнитивные основания системной организации речи // Вісник Харківського державного університету. – 1999. – № 424. – С. 174-183.
21. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания: пер. с англ. // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. XXIII: Когнитивные аспекты языка. – С. 52-93.
22. Хомский Н. Язык и мышление. – М.: Изд-во МГУ, 1972. – 170 с.
23. Cook N. Tone of Voice and Mind. The Connections between Intonation, Emotion, Cognition and Consciousness. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2002. – 294 p.
24. Cruttenden A. Intonation. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 204 p.
25. Goffman E. Frame analysis. An essay on the organization of experience. – N. Y., 1974. – 148 p.
26. Levelt W. J. Speaking: From intention to articulation. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – 204 p.
27. Paivio A. Mental representations: A dual coding approach. – Oxford: Oxford University Press, Clarendon, 1986. – 322 p.
28. Roach P. English Phonetics and Phonology. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – 262 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ольга Валігура – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри германської і фінської філології Київського національного лінгвістичного університету.

Наукові інтереси: фонетика англійської мови, когнітивна лінгвістика.

ВПЛИВ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ БАЗИ РІДНОЇ МОВИ НА АКТУАЛІЗАЦІЮ ВИМОВНОГО АКЦЕНТУ

Вікторія КОЧУБЕЙ (Кіровоград)

У статті розглянуто особливості артикуляційної бази англійської та української мов та розкрито вплив вимовних навичок рідної мови на англійське мовлення українців.

The article deals with the peculiarities of English and Ukrainian articulatory bases and discloses the influence of the native language pronunciation habits on the English speech of Ukrainians.

У сучасному світі ефективність усного міжмовного спілкування залежить від багатьох факторів, серед яких важливу роль відіграє звукове оформлення іншомовного мовлення, котре в більшості випадків відрізняється від мовлення природних носіїв цієї мови. На іншомовне мовлення здійснюють вплив артикуляційні навички рідної мови мовця, тим самим породжуючи низку відхилень від вимовної норми іноземної мови, тобто вимовний акцент.

Вимовний акцент традиційно розглядається як фонетичне явище, що виникає внаслідок дії різних видів вимовної інтерференції й охоплює весь звуковий склад мови (Жлуктенко Ю.О., Ісаєв М.К., Логинова І.М., J. Wells), тому розуміння вимовного акценту як явища, що стосується тільки звуків [9: 14], є надто звуженим.

Установлено, що неправильну вимову іншомовних звукових сегментів передусім спричиняють невміння мовців підтримувати в мовленні іншомовний артикуляційний уклад, який становить статичний аспект артикуляційної бази, та втручання вимовних навичок, що складають динамічний аспект артикуляційної бази рідної мови [7: 19; 8: 8-9]. Артикуляційна база як сукупність вимовних тенденцій є найбільш загальним аспектом вимови, що зумовлює сегментні і просодичні особливості певної мови.

Мета цієї статті – розкрити особливості впливу артикуляційної бази (АБ) рідної мови на усне іншомовне мовлення на прикладі вимовного акценту, що характеризує англійське мовлення українців.

Найчастіше АБ розглядають як специфічні для кожної мови укладу і руху органів мовлення [12: 7], інтегральні фонетичні установки [3: 312]. АБ як особливий вид активності